

Kıbrıs Türk Masallarında Yas Ritüelleri

Mourning Rituals in Turkish Cypriot Folktales

Borahan Komser

Yüksek Lisans, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı,
Kayseri, Türkiye

Master's Degree, Erciyes University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and
Literature, Kayseri Türkiye

borahankomser@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0006-3099-2428>

Gökçe Yükselen Peler

Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve
Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Kayseri, Türkiye

Prof. Dr. Erciyes University, Faculty of Letters, Department of Turkish Language and Literature, Division of
Contemporary Turkic Languages and Literatures, Kayseri, Türkiye

gokcepeler@erciyes.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-9604-5101>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 08 Aralık / December 2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 30 Aralık / December 2025

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık / December 2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Atıf / Cite as: Komser, Borahan – Peler, Gökçe Yükselen, “Kıbrıs Türk Masallarında Yas Ritüelleri” *Kıbrıs*
17 (Aralık 2025), 45-59. <https://doi.org/10.58607/cyprus.1838504>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has
been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve
yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical
principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been
properly cited (**Borahan Komser – Gökçe Yükselen Peler**).

Yazar Katkıları: Borahan Komser (%80), Gökçe Yükselen Peler (%20)

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara.

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. This
work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-
NC).

Kıbrıs Türk Masallarında Yas Ritüelleri¹

Öz

Çalışma, Kıbrıs Türk masallarında ölüm ve yas temalarının ne şekilde işlendiğini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmada, masalların toplumsal hafıza üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak, yas ritüellerinin kültürel bağlamı incelenmiştir. Öncelikle Türk ve Kıbrıs Türk kültüründe yas tutma biçimleri tarihi ve sosyolojik boyutlarıyla ele alınmış; ardından seçilen masallardaki yas motifleri tematik olarak analiz edilmiştir. Eski Türklerde görülen saç kesme, bağırarak ağlama, sakal yolma gibi yas uygulamaları Kıbrıs Türk masallarında da benzer şekilde yer almaktadır. Özellikle "Sülücük" masalında hem insanlar hem de doğa unsurları (ağaç, çeşme, kuş) yas tutarak kültürel yas ritüellerinin masalsı yansımalarını sergilemektedir. Masallarda yas, sadece insanlar arası ilişkilerle sınırlı kalmayıp, objeler ve canlılar üzerinden de sembolik biçimde işlenmiştir. "Dudu ile Kumru" masalında olduğu gibi intiharla sonuçlanan derin yas hâlleri de anlatılmaktadır. İncelenen masallarda 11 farklı yas biçimi tespit edilmiş, bu ritüellerin 21 farklı olay üzerinden anlatıldığı belirlenmiştir. Ağıt yakma, sakal yolma, testi kırma, su kesme, kanat yolma gibi pratikler geleneksel yas davranışlarının edebî anlatıdaki karşılıklarıdır. Bu durum, masalların sadece hayal ürünü değil, aynı zamanda kültürel gerçekliği aktaran sözlü tarih belgeleri olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Kıbrıs Türk masalları, yasin bireysel ve toplumsal boyutlarını bir arada sunarak halk kültürünün önemli bir yansıması hâline gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Masal, Ölüm, Yas, Kıbrıs, Adet.

Mourning Rituals in Turkish Cypriot Folktales

Abstract

This study aims to reveal how the themes of death and mourning are portrayed in Turkish Cypriot folktales. Considering the impact of folktales on collective memory, the cultural context of mourning rituals has been examined. First, the forms of mourning in Turkish and Turkish Cypriot cultures are addressed through historical and sociological dimensions; subsequently, the mourning motifs in selected folktales are analyzed thematically. Mourning practices seen in ancient Turks, such as cutting hair, wailing, and plucking beards, appear similarly in Turkish Cypriot folktales. Particularly in the folktale "Sülücük," both humans and natural elements (trees, fountains, birds) observe mourning, showcasing the fairytale reflections of cultural mourning rituals. In these tales, mourning is not limited to interpersonal relationships but is also symbolically processed through objects and living beings. Deep states of mourning resulting in suicide are also narrated, as seen in the folktale "Dudu and Kumru." The study identified 11 different forms of mourning, with these rituals being depicted through 21 different events. Practices such as chanting elegies, plucking beards, breaking pitchers, cutting off water flow, and plucking feathers are the literary counterparts of traditional mourning behaviors. This demonstrates that folktales are not merely products of imagination but are also oral history documents that transmit cultural reality. Consequently, Turkish Cypriot folktales become a significant reflection of folk culture by presenting the individual and social dimensions of mourning together.

Keywords: Folktale, Death, Mourning, Cyprus, Period.

¹ Bu makale Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dil ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda yürütülen "Kıbrıs Türk Masallarında Ölüm ve Yas" adlı yüksek lisans tezi kapsamında üretilmiştir. His article was produced within the scope of the master's thesis titled "Mourning Rituals in Turkish Cypriot Folktales," conducted at Erciyes University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature.

1. Giriş

1.1. Tarihî Alt Yapı

Kıbrıs, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, stratejik konumu nedeniyle önemli bir Akdeniz adasıdır. Adının kökeni, Latince "bakır" anlamına gelen *Cuprum*² kelimesine, bereket tanrısı "Kıbele"ye veya selvi anlamındaki *Cypress* sözcüklerine dayandırılmaktadır.³ 9.251 km² yüzölçümüne sahip ada, Türkiye'ye 71 km, Suriye'ye 98 km, Mısır'a ise 370 km uzaklıktadır⁴.

Adadaki ilk yerleşimin MÖ. 10.000'lere dayandığı, ilk insanların ise Güney Anadolu veya Levant olarak da bilinen Doğu Akdeniz bölgesinden geldiği düşünülmektedir.⁵ Kıbrıs adasında tarih çok eskilere dayanmakla birlikte, Milat öncesi dönemlerde Mısırlılar, Hititler, Akalar, Dorlar, Fenikeliler, Persler, Makedonyalılar, Ptlomeler gibi medeniyetler burada hüküm sürmüştür. Ada M.Ö 58 yılında Roma hakimiyetine girmiştir.⁶ Romalılar adaya M.S 395 yılına kadar hâkim olmuş, 395 yılında Kıbrıs adası Doğu Roma-İmparatorluğu olan Bizans hakimiyetine girmiştir. Bizans hakimiyetine ise 649 yılında adayı fetheden İslam orduları tarafından son verilmiştir. Fakat İslam ordusu Kıbrıs adasında kalmayarak Kıbrıs'ı vergiye bağlamayı tercih etmiştir. Ada, 964 yılına kadar Emevi ve Abbasi Devletlerine bağlı kalmıştır. 964 yılında ada yeniden Bizans idaresine geçmiştir.⁷ Bizanslılardan sonra ise adada Lüzinyanlar 1192 yılından 1470 yılına kadar hüküm sürmüş ve ada 1470 yılında Lüzinyanlardan Venediklilere geçmiştir. Venedik hâkimiyeti ise 1571 yılında Osmanlı'nın adayı fethetmesiyle son bulmuştur. Osmanlı hâkimiyeti ise 1878 yılında İngilizlerle yapılan anlaşma ile son bulmuştur.⁸ 1571 yılında Osmanlı'nın adaya hâkim olmasından önce Kıbrıs üzerinde bulunan Türklerin izleri ilk olarak 1191'de Richard'a gönderilen 500 askerden 400'ünün Türk olması ve Lüzinyan döneminde hem askerî hem de sivil Türk varlığı dikkat çekicidir. Bu dönemde Türkler adada mesleki çeşitlilik göstermiş, bazıları ise ticaret kolonilerinde faaliyet göstermiştir.⁹

1571 yılında Osmanlılar adayı Venediklilerden almış ve iskân politikası uygulamak için Anadolu, Rum, Karaman, Zulkadriye kadılarına ferman göndermiştir. Ada topraklarının bereketli olduğunu ve adaya yerleşecek olanların vergiden muaf tutulacaklarını yazmıştır. Adaya Aksaray, Beyşehir, Seydişehir, Anduği, Develihisar, Ürgüp, Koçhisar, Niğde, Bor, Ilgın, İshaklı, Akşehir ve Bozok bölgelerinden Türkler yerleştirilmiştir. 1878'de artan Rus tehdidine karşılık ada İngilizlere bırakılmış, bu devirle birlikte ENOSİS fikri gelişmiş ve EOKA örgütü 1955'te terör eylemlerine başlamıştır. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonucunda ada fiilen ikiye bölünmüş; Türkler kuzeye, Rumlar ise güneye yerleşmiştir.¹⁰

² H. Fikret Alasya, *Tarihte Kıbrıs*, Kıbrıs Türk Kültür Deneği Genel Merkezi, Lefkoşa 1988, s. 1.

³ Ahmet Gözlü, *Kıbrıs Eskiçağı ve Jeopolitiği*, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya 2011, s. 121-122.

⁴ Fatih Balcı, *Kuzey Kıbrıs Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri ve Bunlara Bağlı İnanışlar*, Hiperyayın, İstanbul 2019, s. 2; Gözlü, s. 151.

⁵ Gözlü, s. 184.

⁶ Alasya, s. 8.

⁷ Alasya, s. 10; Ali Efdal Özkul, *Kıbrıs'ın sosyo-ekonomik tarihi 1726-1750*, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s. 32.

⁸ Ahmet Gazioğlu, *Kıbrıs'ta Türkler 1570-1878: 308 yıllık Türk dönemine yeni bir bakış*, Kıbrıs Araştırmaları ve Yayın Merkezi, Kıbrıs 2000, s. 8.

⁹ Gökçe Y. Peler, *Türklerin Kıbrıs'a Yerleşme Aşamaları. Kıbrıs'ın Asyalı Geçmişi*, Hiperyayın, İstanbul 2023, s. 370.

¹⁰ Peler, s. 370.

1.2. Kıbrıs Türk Edebiyatı

Edebiyat bilimi yazılı ve sözlü olarak iki kısımda incelenebilir. Sözlü kültür edebiyatı nesiller boyunca kulaktan kulağa, ağızdan ağıza, nesilden nesle olmak suretiyle geçmişten günümüze kadar aktarılan edebî ürünlerdir. Kıbrıs Türklerinin eski devirlerden itibaren adaya yerleşmiş olmaları, sözlü kültür geleneğini de beraberinde getirmiş ve Kıbrıs adasında Türk edebiyatını meydana getirmiştir.¹¹ Halk edebiyatı ürünlerinden masal, efsane, destan, fıkra, mâni gibi türler, Kıbrıs Türkleri arasında yaygın olan türlerdir.

Masal

Masal kelimesi köken bakımından Arapça *meşel* sözcüğünden gelmektedir. Masal kelimesi Türkçede destan, kıssa, hikâye isimleriyle de anılmıştır.¹² Türkiye Türkçesindeki “masal” kelimesini karşılamak için günümüz Türk lehçelerinde pek çok farklı kelime kullanılmaktadır. Azerbaycan Türkçesindeki *nagıl*, Kazak Türkçesindeki *şabuv*, Kırgız Türkçesindeki *comok*, Özbek Türkçesindeki *ertäk*, Tatar Türkçesindeki *äkiyät*, Türkmen Türkçesindeki *erteki* ve Uygur Türkçesindeki *çüçek* tabirleri bunlardan bazılarıdır.¹³

Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlük’ünün çevirim içi sürümünde masal, “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür” şeklinde tanımlanmıştır¹⁴.

Boratav, masalı “*Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı.*” şeklinde tanımlamıştır.¹⁵ Prof. Dr. Umay Günay ise masalı şu şekilde değerlendirmektedir: “*Masallar en yaygın kabule göre masal mantığı denilen belli bir düzen içinde anlatılan hayat hikâyeleridir. Bu hayat hikâyeleri umumiyetle yaşadığımız dünyadan farklı bir dünyayı dile getirir ve imkansız gerçekleştirerek kahramanları neticede mutlu kılar, dinleyenlere ümit verir.*”¹⁶ Sakaoğlu, masalı ilk olarak “*Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlili*” isimli eserinde tanımlıyor. “*Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayâli mahsulü olduğu halde, dinleyicileri, inandırabilen, sözlü anlatım türü*”¹⁷ Daha sonra ise “*Türk Dünyası Ortak Edebiyatı – Türk Dünyası Edebiyat Tarihi C. 2*” eserinde masal tanımını genişletmiştir. “*İlkel kavimlerde sözlü olarak ortaya çıkan masal daha sonraki dönemlerde gelişerek güzelleşmiştir. Masallar kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılır. Masallarda olağan üstü olaylar söz konusudur. Masalların tamamına yakını nesir olmasıyla birlikte nazım – nesir karışık masallarda vardır. Masallar hayvanlar aleminin, hayali olayların ve günlük hayatın izleri olarak karşımıza çıkmaktadır.*” Masal tanımını bu şekilde genişletmiştir. B.

¹¹ Gönül Gökdemir, *Kıbrıs Türk Kültüründe Masal Geleneği (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2008, s. 51.

¹² Doğan Kaya, *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s. 488.

¹³ Kültür Bakanlığı, *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Haz. Ahmet Bican Ercilasun, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991, s. 562-563.

¹⁴ “masal”, *Güncel Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr/>. (Erişim tarihi: 04.10.2025).

¹⁵ P. Nail Boratav, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 2019, s. 56.

¹⁶ Umay Günay, “*Elazığ Masallarının Muhtevası*” Fırat Havzası Folklor ve Etnografya Sempozyumu Bildirileri, Fırat Üniversitesi, Elazığ 1992, s. 109.

¹⁷ Saim Sakaoğlu, *Gümüşhane Masalları: Metin, Toplama ve Tahlil*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1973, s. 5.

Seyidoğlu, masalın tanımını şu şekilde yapar: “*Masal kelimesi ile halk arasında, yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü kişilerin, olağanüstü olayların bulunduğu, ‘bir varmış, bir yokmuş’ gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda, ‘yedi, içti, muratlarına erdiler’ yahut ‘onlar erdi muratlarına biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü, biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana’ gibi belirli sözlerle sona eren, zaman ve mekân kavramlarıyla kayıtlı olmayan, bir sözlü anlatım türü kastedilmektedir.*”¹⁸ Masal metinlerinin bir hayal ürünü olması en önemli hususiyeti olduğu görülmektedir.

Masal, Türk sözlü kültür geleneği içerisinde bulunan söyleyeni belli olmayan anonim kaynaklardır. Masal türü söz söyleme sanatını içerisinde barındırdığı için bir anlatıcı tarafından anlatılır. Bu anlatıcılar, umumiyetle aile büyükleri ya da mahallenin önde geleni olan ninelerdir. Masalın anlatılacağı mekân genellikle genişçe bir salondur ve varsa bir soba etrafında toplanarak icra edilmektedir. Uzun kış gecelerinin vazgeçilmezi olan masallar, içerisinde olağanüstülükler barındırır. Karakterler kimi zaman hususi güçleri olan kişiler kimi zaman devler, cinler, büyücüler olabilir. Masallarda hayvanların da oldukça önemli bir yeri vardır. Tilki, aslan, yılan gibi hayvanlar bir masalın karakteri olabilirler. Bir başka masal kahramanları ise yöneticilerdir. Padişah, Vezir, Papaz, Kadi, Padişahın oğlu ya da kızı başlıca kahramanlardandır. Masalda konular günlük hayattan, hayatın gerçeklerinden, olağanüstülüklerden, zamanın savaşlarından, doğa olaylarından biri olabilmektedir. Kısacası her konuda masal anlatılmaktadır. Masallar daha çok insanın ders çıkartması gereken durumlardan bahseder. Karakterler ya iyidir ya da kötüdür. Masal kahramanı işin sonunda iyi ise ödüllendirilir, kötü ise cezalandırılır.¹⁹

1.3. Yas

Masallar, bir toplumun günlük hayatından ya da geçmişte yaşanmış olaylardan veya gelecekte yaşanabilecek olan olayları kendisine konu edinebilme hususiyetine sahiptir. Ölüm kimileri için bir son kimileri için ise bir başlangıçtır. Ölüm, insanlığın geçmişten günümüze kadar ilgisini çeken fakat bir o kadar da çekindiği bir konu olarak karşımıza çıkar. “Ölüm bir başlangıç mıdır? Yoksa bir yok oluş mudur?” sorusu yüzyıllardır insanoğlunun aklını kurcalamaktadır.

İslam inancına göre ölüm yeni bir başlangıçtır. İnsanların öldükten sonra sonsuz bir hayata kavuşacağını simgeler. İnsan, dünyada yaşadığı süre boyunca yaşadıklarından sorumlu olduğunun bilincindedir. Yaşarken yaptıkları iyilikleri iyilik melekleri, yaptığı kötülükleri kötülük meleklerinin amel defterine yazdığına inanır. Ahiret inancı olan insanlar sonsuz hayata, ölümden sonra kabirde dirileceklerine, dünya hayatı boyunca yaptıkları iyilik ve kötülüklerin sorgusuna çekileceğine inanırlar. Dünyada yapılan iyilik ve kötülükler nedeniyle kabirdeki dirilişten sonra iyiliğin cennette kötülüğün ise cehennemde sonuçlanacağına inanılır.

Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlük’ünün çevirim içi sürümünde yas için “Ölüm veya bir felaketten doğan acı; matem.” şeklinde tanımlanmıştır.²⁰ Yas tutmak ise “duyulan acı ve üzüntüyü bazı davranışlarla belli etmek.” Şeklinde tanımlanmıştır.²¹

¹⁸ Bilge Seyidoğlu, “Masal” *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1986, s. 149-153.

¹⁹ Gökdemir, s. 51-59.

²⁰ “yas”, *Güncel Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr/>. (Erişim tarihi: 27.12.2025).

²¹ “yas tutmak”, *Güncel Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr/>. (Erişim tarihi: 27.12.2025).

Hayatın kaçınılmaz gerçeklerinden birisi olan ölümün sonucunda yaşanan acı, üzüntü, keder gibi duygu hisleri insanoğlu tarafından hafifletilmesi için çeşitli yollara başvurulmuştur. Bu yolların umumi adına “yas”, “matem” isimleri verilmiştir. Yas tutmak; toplumdan topluma çeşitlilik gösterebilir, fakat hepsinin ortak noktası ölüm sonrasındaki acıyı hafifletmeye çalışmaktır. Yas tutmanın bütün kültürlerdeki ortak noktası ise göz yaşı dökmek olabilir. İnsanın ağlamak ile acısının hafifleyeceğini düşünmesi bütün toplumlar da görülmektedir. En yaygın yas tutma biçimi olarak ağlamanın yanı sıra ise bağırma da alabiliriz. Türklerde değişik yas tutma yöntemleri mevcuttur. Bunlara örnek verilecek olursa saçını kesmek, saçını sakalını uzatmak, sessizliğe bürünmek, kıyafetlerini yırtmak, kıyafetlerini ters giyinmek, insanın kendisine zarar vermesi, başına toprak atması, cenazenin defnedileceği yere yanına uzanması, saçını sakalını yolması, göğsüne ya da dizlerine yumruk vurarak dövünmesi şeklinde değişik yas tutma biçimleri sayılabilir.

Türk kültüründe ölen kişinin arkasından sakal yolarak veya sakal keserek yas tutma biçimi insanın kendisini cezalandırma biçimidir. Sakal Türk kültüründe saygınlık ve itibar göstergesidir. Osmanlı döneminde Sultan Mehmet ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde sakal kesme cezası verildiği kayıtlara geçmiştir. Sakalın bulunduğu konum yüz bölgesinin uç kısmı olan çenede çıkması ve oradan boyuna doğru uzaması sakalın hayati bir önem taşımaktadır. Sakal kesme cezası da insanın boynunu vurdurarak öldürmek yerine sakallarının keserek toplum içinde rencide edilmesi sağlanmıştır.²² Ölen kişinin arkasından sakal yolmak ve sakal kesmek intihar ederek yas tutma biçiminin hafifletilmiş hali olarak düşünülebilir.

Ölüm durumunda geçmişten günümüze kadar dünya üzerindeki bütün toplulukların yaşadığı üzüntüyü dışa vuruş biçimi olan yas şekli vardır. Yas durumunda oluşan ritüeller ise toplumların ananevi hususiyetlerine göre değişmektedir. Bu nedenden dolayı bir toplumun yas tutma ile ilgili sergilediği davranışlar ve hareketlerde, o toplumun geçmişi hakkında da çeşitli izler taşındığı söylenebilir.²³

1.4.1. Türk Kültüründe Yas

Türklerde ölüm karşısında hissedilen acıyı dışarıya vurmak, yaygın ve ortak bir tavidir. Çin kaynakları, Türklerin yas tutarken bağdıkları, ağladıklarını, saçlarını başlarını dağıttıklarını, kıyafetlerini yırttıklarını kaydetmiştir. Ölen kişinin atının kuyruğunun kesilmesi, kara giyinmek, yaşlı çadıra bayrak asmak da yine yas adetlerindendir.²⁴ Cenaze törenlerinde bağrarak ağıtlar yakılması, saçın başın yolunması, yüzün yara içinde bırakılması eski bir Türk yas tutma geleneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüze kadar ulaşmış olan kaynaklarda İskitlerin, Asya Hunlarının, Göktürklerin, Uygurların ve Akhunların cenaze merasimlerinde kulak memelerini kestikleri, saçlarını kazıttıklarını, kollarına yaralar açtıkları, burunlarını yırttıkları öğrenilmektedir.²⁵

²² Emrah Bozok, *Türk kültüründe bir ceza söylemi olarak sakal kesmek ifadesi*, Cumhuriyet’in Yüzüncü Yılında Süer Eker Çağdaş Türkolojinin İzinde Haz. Ülkü Çelik Şavk, Jala Garibova, Dilek Ergönerç, Gökçe Yükselen Peler, Mustafa Durmuş, Emrah Bozok, Selcen Koca, 1. Baskı, Grafiker Yayınları, Ankara 2023, s. 277-290

²³ Gökçe Y. Peler, *Ölümle ilgili bazı adetler bağlamında Kıbrıs Türklerinin etnik kökeni üzerine düşünceler*, 2. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi, Antalya 2018, s. 51-64.

²⁴ Cihad Cihan, *Türklerde bayrağın ölüm ve yas alameti olarak kullanılması*, Akademik Tarih ve Düşünce dergisi, İstanbul 2021, s. 2019-2038.

²⁵ İlhami Durmuş, *İskitler (Sakalar)*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1993, s. 91; W. Eberhard, *Çin’in Şimal Komşuları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1996, s. 69-86; Sencer Divitçioğlu, *Kök Türkler* (Kut, Küç ve Ülüg), Ada Yayınları, İstanbul 1987, s. 94; Abdülkadir İnan, *Müslüman Türklerde Şamanizm*

Yine İbn Fadlan, seyahatnamesinde İdil Bulgarlarının cenaze merasimlerinde ölen kişinin çadırının önünde yüksek sesle ağladıklarını kaydetmiştir.²⁶ 14. yüzyılda Oğuzlarda da yas uygulaması olarak yüz yırtmak, saç yolarak ağlamak, bağıra çağıra ağıt söylemek gibi âdetler, Dede Korkut Hikâyelerinden tespit edilmektedir.²⁷ Ahıska Türklerinde yas üç veya yedi gün sürmektedir.²⁸ Dağıstan Türklerinde ise yas, ölen kişinin yakınlık derecesine göre süresine göre değişmektedir. Erkekler yas süresi boyunca tıraş olmazlar, kadınlar koyu renk elbise giyerler.²⁹ Gagavuz Türklerinde ise yas süresi kır gündür. Yas boyunca erkekler tıraş olmaz, siyah gömlek giyer; kadınlar tamamen siyah elbise giyerek yas tuttuklarını belli eder.³⁰

Türk toplumu ölenlerine her zaman saygı göstermiş ve ölümlerinden sonra yuğ [<yug ~ yog] adı verilen törenler düzenlemişlerdir. Yas törenlerinde farklı uygulamalar da görülmektedir. Ölünün ardından bağır yırtılması, kan akıtılması, ağıtlar yakılması, kanlı göz yaşı dökülmesi gibi uygulamalar hep üzüntüyü atlatma çabasıdır.³¹

Yas tutma eyleminin ne kadar süreceği de topluma göre değişiklikler göstermektedir. Budist Sarı Uyurlar ölenin arkasından üç sene yas tutarken, Kırgız ve Kazaklarda iyi bir kadın ölmüşse kırk gün yas tutulur. Günümüz Türkiye'sine bakacak olursak yas süresi herhangi bir kurala bağlı değildir. Fakat üç gün, yedi gün, bir hafta, kırk gün, bir ay, altı ay, bir sene gibi yas süreleri görülmüştür. Anadolu'da yaygın olarak yas süresi kırk gün sürmektedir. Yasın sona ermesi için bir olay olmasına gerek yoktur. İnsanlar acılarının hafiflediğini ya da artık acı çekmediğini düşündüklerinde yası sonlandırabilirler.³²

1.3.1.1. Kıbrıs Türklerinde Yas

Kıbrıs Türklerinde yas tutma geleneği her toplumda olduğu gibi Kıbrıs Türk toplumu arasında da mevcuttur. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de ölünün yakınları ölüm olayının gerçekleşmesinden itibaren çığlıklar atarak, ağıtlar yakarak, ağlayıp acılarını dindirmeye çalışmışlardır.³³

Kıbrıs Türklerinin en önemli yas tutma biçimi ağıt yakmaktır. Ölünün defnedileceği zaman bağırarak, çığlıklar atılarak ve doğaçlama bir şekilde ezgiler söyleyerek ağıt yakılır. Cenaze töreni esnasında çığlıklar atarak ağıtların yakılması ve ağlarken yüzlerine turnak geçirmeleri, saçın başın yolunması çok eski bir Türk geleneği olarak değerlendirilmektedir. Ağıt yakılması geleneği Anadolu'da çok önemli bir yere sahiptir. Ölü başında Kur'an okumak kadar kıymetli görülen ağıt

Kalıntıları, Makaleler İncelemeler I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1998, s. 462 – 479; Jean-Paul Roux, *Eskiçağ ve Ortaçağ Altay Türklerinde Ölüm*, Kabalcı Yayınları, İstanbul 1999, s. 272.

²⁶ Ramazan Şeşen, *Onuncu Asırda Türkistan'da Bir İslam Seyyahu İbn Fazlan Seyahatnamesi*, Bedir Yayınevi, İstanbul 1975, s. 141.

²⁷ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. 130.

²⁸ Yaşar Kalafat, *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnanışlarının İzleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1995, s. 95.

²⁹ Reha Yılmaz, *Kültürler kavşağı Dağıstan'da Aile İçi İlişkiler*, Milli Folklor Dergisi, Ankara 1999, s. 47 – 53.

³⁰ Harun Güngör/ Mustafa Argunşah, *Gaguz Trükleri (Tarih-Dil-Folklor ve Halk Edebiyatı)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991, s. 48-64.

³¹ M. Alparslan Küçük, *Geleneksel Türk Dini İnanışlarında 'ölüm ve sonrası' ile İlgili Uygulamalara Genel Bir Bakış*, Prof. Dr. Harun Güngör Armağanı, Kesit Yayınları, Kayseri 2010, s. 283-296.

³² Edward Tryjarski, *Türkler ve Ölüm: Geçmişten Bugüne Türklerde Ölüm Kültürü*, Hafize Er, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 138.

³³ Tuncer Bağışkan, *Kıbrıs Türk halkbiliminde Ölüm*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1997, s. 280.

yakma işini, bazı yörelerde halktan kimseler yaparken bazı yörelerde ise hususi olarak “ağıtçı” adı verilen kişiler tarafından icra edilir. Kıbrıs Türkleri tarafından uygulanan ölünün arkasından ağıt yakma geleneği, bütün Türk topluluklarında da yaygın biçimde kullanılmaktadır.³⁴

Bir başka dikkat çeken yas tutma şekli de Kıbrıs’ta ölünün mezarına atılan saçlardır. Bu yas tutma şeklini ise Herodat’tan öğrenmekteyiz. İskitlerin cenaze törenlerinde saçlarını kazıttıklarını not etmiştir. Yine Hun kurganlarından çıkan ipeğe sarılı 17 adet saç örgüsü, bu geleneği uyguladıklarını göstermektedir. Edinilen bilgilere göre geçmişten beri uygulanan bu matem şekli Anadolu’da da Doğu ve Güney Doğu bölgesinde yaygın bir biçimde uygulanmaktadır. Bu âdet yakın zamana kadar, Kıbrıs Türkleri tarafından da yaygın bir şekilde uygulanmaya devam etmekte idi.³⁵

2. İnceleme

İncelenen Kıbrıs Türk masalları, Mustafa Gökçeoğlu’nun “*Kıbrıs Türk Halk Bilimi Masal Coğrafyamız I Toplu Masallar I He Babam De Babam*” ve “*Kıbrıs Türk Halk Bilimi Masal Coğrafyamız II Toplu Masallar II Ay Oğlum Ayan Oğlum*”, Saim Sakaoğlu’nun “*Kıbrıs Türk Masalları*” ve M. Şinasi Tekman’ın “*Kıbrıs Türk ‘Mesel’ Dizisi No.3 Gülperi Civan Hanım*” eserlerinin içinden seçilmiştir. İncelenen masallarda yas tutma eyleminin gerçekleşmesi seçimde etkili olmuştur.

Türk topluluklarının yas tutma şekillerinden yola çıkılarak, günümüze kadar ulaşmış olan yas âdetlerinin Kıbrıs Türk masalların içerisinde nasıl işlendiği tespit edilmiştir. Yas tutma şekillerinden birisi olan ağlayarak yas tutma, sakalını ve saçını yolarak yas tutma âdetleri Kıbrıs Türk toplumunda yaygın bir şekilde görülmektedir. Kıbrıs masallarında hayvan ve cansız varlıkların da yas tutma şekilleri görülmektedir. Suyunu keserek, kanatlarını yolarak, testisini kırarak, yapraklarını dökerek yas tutma şekilleri mevcuttur. Bu yas tutma şekillerinin insanlardaki şeklinin kendisine zarar vererek yas tutma şekli olduğu söylenebilir. Masallar içerisinde geçen yas tutma şekilleri şöyledir:

2.1. Ağlayarak Yas Tutma

Konu kapsamında incelenen külliyatta 6 masalda ağlayarak yas tutma konusu işlenmiş, bunların nedenleri ve masallar şöyledir:

Ateş-i Mercimek Masalı

Çok eski zamanlarda yaşayan bir padişah varmış. Padişahın üç kızı, üç oğlu varmış. Padişahın ülkesindeki insanlar mutluluk içinde yaşarmış. Gel zaman git zaman Azrail padişahın kapısını çalmış, karısını almış gitmiş. Padişah yaşlanmış zamanın kendisine geldiğini düşünmüş. Oğullarını yanına çağırarak vasiyetini bırakmış. Vasiyetinin üzerinden çok zaman geçmeden padişah ölmüş. Padişahın ölüm haberi her yere yayılmış. Padişahın ölümü sonrası bütün ülke işi gücü bırakarak ağlayarak yas tutmuş.³⁶

Çapkın Oğlan Masalı

³⁴ Peler, s. 51-64.

³⁵ Peler, s. 51-64.

³⁶ Mustafa Gökçeoğlu, *Kıbrıs Türk Halk Bilimi Masal Coğrafyamız I: Toplu Masallar I – He Babam De Babam*, Gökçeoğlu Yayınları, Lefkoşa 2005, s. 47.

Kervancı ve oğlu birlikte yola çıkmışlar, kervanı dinlendirmek ve konaklamak için yolda mola vermişler. Oğlan ormanın içinde gezintiye çıkmış. Döndüğünde haramilerin kervana saldırdığını ve babasının haramiler tarafından öldürüldüğünü görmüş, ağlamaya başlamış.³⁷

Dağılan kervanı toplayan oğlan evine geri dönmüş. Kervanın eve erken döndüğünü gören annesi kocasının cansız bedenini görüp ağlamaya başlamış.³⁸

Sülucük Masalı

Bir zamanlar karı koca bir çift yaşarmış. Çiftin çocukları olmazmış. Allaha her gün dua ederlermiş. Bir gün duaları kabul olmuş. Bir erkek çocukları dünyaya gelmiş. Kadın bir gün hastalanmış. Çocuk Süleyman çok küçükmüş, çorba yapmak için tencereye suyu koymuş, ayağı takılıp suyun içine düşmüş, ne yaptıysa çıkamamış. Tencerenin içinde kaynayıp ölmüş. Çocuk Süleyman'ın öldüğünü öğrenen annesi saçını başını yolarak ağlamış.³⁹

Çocuk Süleyman'ın öldüğünü öğrenen babası sakalını yolarak ağlamış.⁴⁰

Çocuk Süleyman'ın öldüğünü öğrenen kasaba halkı ağlamış.⁴¹

Gülperi Civan Hanım Masalı

Vaktin birinde bir padişah varmış. Bu padişahın da üç oğlu, üç de kızı varmış. Padişaha bir gün öleceği beyan olmuş. Padişah erkek çocuklarını yanına çağırarak Oğullarına vasiyet olarak birbirleriyle iyi geçinmelerini ve kız kardeşlerine sahip çıkmalarını ve kız kardeşlerini isteyen olursa onlara vermelerini vasiyet etmiş. Vasiyetinin ardından padişah üç gün sonra ölmüş. Padişahın ölümüne bütün ülke ağlayarak yas tutmuş.⁴²

Kız Kardeşler Masalı

Zamanın birinde bir adam varmış. İki de kızı varmış. Gün gelince adamın vadesi bitmiş ve ölmüş. Adamın karısı durmaksızın ağlamış, yas tutmuş.⁴³

Karısı kocasının acısına dayanamamış, o da kederlenip ölmüş. Büyük kız anne ve babasını çok sevmiş. Anne ve babasının arkasından çok ağlamış.⁴⁴

Bit Kadın Pire Kadın Masalı

Bit kadın ile pire kadın varmış. Kış erken bastırmış. Bunlar üşmüşler büzüşmüşler. Kış günü güneşi görmüşler. Isınmak için dışarıya çıkmışlar. Bit kadın karşı dalda kırmızı elma görmüş, ona bakayım derken düşüp ölmüş. Pire kadın bit kadının arkasından çok ağlamış.⁴⁵

³⁷ Gökçeoğlu, s. 183.

³⁸ Gökçeoğlu, s. 183.

³⁹ Gökçeoğlu, s. 286.

⁴⁰ Gökçeoğlu, s. 287.

⁴¹ Gökçeoğlu, s. 289.

⁴² M. Şinasi Tekman, *Kıbrıs Türk "Mesel" Dizisi Gülperi Civan Hanım*, Haz. Mehmet Ertuğ, Ertuğ Yayınları, Lefkoşa 2004, s. 1.

⁴³ Mustafa Gökçeoğlu, *Kıbrıs Türk Halk Bilimi Masal Coğrafyamız II: Toplu Masallar II – Ay oğlum Ayan oğlum*, Gökçeoğlu Yayınları, Lefkoşa 2005, s. 207.

⁴⁴ Gökçeoğlu, s. 207.

⁴⁵ Gökçeoğlu, s. 520.

2.2. Suyunu Keserek Yas Tutma

Sülücük Masalı

Bir zamanlar karı koca bir çift yaşarmış. Çiftin çocukları olmazmış. Allaha her gün dua ederlermiş. Bir gün duaları kabul olmuş. Bir erkek çocukları dünyaya gelmiş. Kadın bir gün hastalanmış. Çocuk Süleyman çok küçükmüş, çorba yapmak için tencereye suyu koymuş, ayağı takılıp suyun içine düşmüş, ne yaptıysa çıkamamış. Tencerenin içinde kaynayıp ölmüş. Çocuk Süleyman'ın öldüğünü öğrenen çeşme suyunu kesmiş.⁴⁶

2.3. Testisini Kırarak Yas Tutma

Sülücük Masalı

Bir zamanlar karı koca bir çift yaşarmış. Çiftin çocukları olmazmış. Allaha her gün dua ederlermiş. Bir gün duaları kabul olmuş. Bir erkek çocukları dünyaya gelmiş. Kadın bir gün hastalanmış. Çocuk Süleyman çok küçükmüş, çorba yapmak için tencereye suyu koymuş, ayağı takılıp suyun içine düşmüş, ne yaptıysa çıkamamış. Tencerenin içinde kaynayıp ölmüş. Çocuk Süleyman'ın öldüğünü öğrenen kız, çeşmenin başında testisini kırarak yas tutmuş.⁴⁷

2.4. Yapraklarını Dökerek Yas Tutma

Sülücük Masalı

Bir zamanlar karı koca bir çift yaşarmış. Çiftin çocukları olmazmış. Allaha her gün dua ederlermiş. Bir gün duaları kabul olmuş. Bir erkek çocukları dünyaya gelmiş. Kadın bir gün hastalanmış. Çocuk Süleyman çok küçükmüş, çorba yapmak için tencereye suyu koymuş, ayağı takılıp suyun içine düşmüş, ne yaptıysa çıkamamış. Tencerenin içinde kaynayıp ölmüş. Çocuk Süleyman'ın öldüğünü öğrenen elma ağacı, yapraklarını dökmüş.⁴⁸

2.5. Kanatlarını Yolarak Yas Tutma

Sülücük

Bir zamanlar karı koca bir çift yaşarmış. Çiftin çocukları olmazmış. Allaha her gün dua ederlermiş. Bir gün duaları kabul olmuş. Bir erkek çocukları dünyaya gelmiş. Kadın bir gün hastalanmış. Çocuk Süleyman çok küçükmüş, çorba yapmak için tencereye suyu koymuş, ayağı takılıp suyun içine düşmüş, ne yaptıysa çıkamamış. Tencerenin içinde kaynayıp ölmüş. Çocuk Süleyman'ın öldüğünü öğrenen karga, kanatlarını yolmuş.⁴⁹

2.6. Yüreği Yanarak Yas Tutma

Şemsi Kamer

Ülkenin birinde varlıklı bir adam varmış, karısının vadesi bitmiş ve ölmüş. Adamın bir oğlu bir de Şemsi Kamer adında bir kızı varmış. Adam oğlunu da alıp hacca gitmeye koyulmuş. Kızını da amcasının yanına koymuş. Amcası kıza kötülükler düşünmeye başlamış. Kız amcasının elinden

⁴⁶ Gökçeoğlu, s. 287.

⁴⁷ Gökçeoğlu, s. 287.

⁴⁸ Gökçeoğlu, s. 288.

⁴⁹ Gökçeoğlu, s. 288.

kurtulmuş, yola koyulmuş. Zaman geçmiş, kız padişah oğlu ile evlenmiş. Bir kızı bir de oğlu olmuş. Bir gün kocasına “babam ve kardeşimi görmek isterim” demiş, kocası da “hakkındır, lalamı da alın çıkın yola” demiş. Lalanın da Şemsi Kamer’de gözü varmış. Yolda Şemsi Kamer’in oğlu annesinden su istemiş. Annesi de lalana söyle de sana su versin demiş. Lala oğlana annen bir öpücük verirse olur demiş. Annesi teklifi kabul etmeyince oğlanın kafasını kopartarak öldürür. Annenin yüreği yanarak yas tutmaya başlar.⁵⁰

2.7. Üzümlere Yas Tutma

Dev Kardeş Masalı

Zamanın birinde bir padişah varmış. Padişah genç yaşta evlenmiş. Padişahın üç çocuğu olmuş. Fakat ecel padişahın karısının kapısını çalmış ve alıp götürmüştü. Padişah karısının ölmesiyle üzüntüye, kedere düşmüştü.⁵¹

Cevahir Dağı Masalı

Vaktin birinde bir ülkenin padişahının oğlu varmış. Padişah oğlu babasından izin alıp gezintiye çıkmış. Türlü badireler atlatıp peri padişahının kızıyla tanışıp evlenmiş. Peri padişahının kızından bir evladı olmuş. Bebek daha bir iki yaşlarında hastalanmış. Kız kocasına babandan izin al da peri padişahına gidelim demiş. Padişah oğlu izni almış. Yola çıkmışlar. Yolda kız suya girip yıkanmak istemiş. Kız suya girdiği anda kurt kıza saldırıp öldürmüştü. Kocasını hayvanı öldürse de çok üzölmüş, “ben artık buradan ayrılmam” diyerek yas tutmaya başlamış.⁵²

2.8. Yemeden İçmeden Kesilerek Yas Tutma

Topal Arı Masalı

Zamanın birinde bir padişah yaşarmış. Padişahın bir de oğlu varmış. Oğlu günü vakti gelince ölmüş. Padişah babası oğlunun ölümüne çok üzölmüş, yemeden içmeden kesilmiş.⁵³

2.9. İntihar Ederek Yas Tutma

Dudu ile Kumru Masalı

Geçmişte karı koca bir çift yaşarmış. Kadının adı Dudu, kocasının adı Kumru’ymuş. Karı koca çift pek de akıllı değillermiş. Bir gün Dudu, Kumru’nun kafasına konan sineği öldürmek için taşla vurup Kumru’yu öldürmüştü. Bu acıya dayanamayan Dudu, kendi kafasına da taşla vurarak kendini öldürmüştü.⁵⁴

2.10. Sakalını Yolarak Yas Tutma

Sölücük

Bir zamanlar karı koca bir çift yaşarmış. Çiftin çocukları olmazmış. Allaha her gün dua ederlermiş. Bir gün duaları kabul olmuş. Bir erkek çocukları dünyaya gelmiş. Kadın bir gün

⁵⁰ Gökçeoğlu, s. 375.

⁵¹ Gökçeoğlu, s. 483.

⁵² Saim Sakaoğlu, *Kıbrıs Türk Masalları (Çocuk Kitapları Dizisi: 48)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986, s. 1.

⁵³ Gökçeoğlu, s. 462.

⁵⁴ Sakaoğlu, s. 15.

hastalanmış. Çocuk Süleyman çok küçükmüş, çorba yapmak için tencereye suyu koymuş, ayağı takılıp suyun içine düşmüş, ne yaptıysa çıkamamış. Tencerenin içinde kaynayıp ölmüş. Çocuk Süleyman'ın öldüğünü öğrenen babası, sakalını yolarak ağlamış.⁵⁵

2.11. Saçını Başını Yolarak Yas Tutma

Sülücük

Bir zamanlar karı koca bir çift yaşarmış. Çiftin çocukları olmazmış. Allaha her gün dua ederlermiş. Bir gün duaları kabul olmuş. Bir erkek çocukları dünyaya gelmiş. Kadın bir gün hastalanmış. Çocuk Süleyman çok küçükmüş, çorba yapmak için tencereye suyu koymuş, ayağı takılıp suyun içine düşmüş, ne yaptıysa çıkamamış. Tencerenin içinde kaynayıp ölmüş. Çocuk Süleyman'ın öldüğünü öğrenen annesi saçını başını yolarak ağlamış.⁵⁶

İncelenmiş olan Kıbrıs Türk masallarına bakıldığında ölüm şekilleri değişkenlik göstermektedir. Ölüm şekillerinden ziyade insanların ya da insan olmayan varlıkların tuttıkları yas şekilleri önemlidir. Sülücük masalına bakıldığında, insan olmayan varlıkların yas tuttuğu görülmektedir. İnsan olmayan varlıkların yas tutma biçimleri de kişileştirme sanatı kullanılarak insanlar gibi yas tutarken kendilerine zarar verecek şekilde tezahür etmektedir. Türk dünyasında yaygın olan yas tutma biçimleri olan ağlayarak yas ve kendisine zarar verecek şekilde yas tutma masallarda en sık işlenen yas tutma şekilleridir.

Sonuç

İncelenen masallarda 11 farklı yas uygulaması tespit edilmiştir. 11 farklı yas uygulaması ise 21 farklı olayla neticelenmiştir. Ağlayarak yas tutma, en yaygın yas biçimi olduğu için masallarda daha fazla karşımıza çıkmıştır. Sülücük masalı diğer masallara göre hemen hemen bütün yas türlerini içinde barındıran bir masal türü olmuştur. Masallarda sadece insanlar değil doğa unsurları, cansız nesnelerin de yas tuttuğu görülmüştür.

Yas tutmak, Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Eski Türklerde ağlamak, bağırarak, saç baş yolmak, yüzünü yırtmak gibi uygulamalar, insanın acısını dışa vurarak yaşamasıdır. Ateş-i Mercimek, Çapkın Oğlan, Sülücük, Gülperi Civan Hanım, Kız Kardeşler, Bit Kadın Pire Kadın masallarında ağlayarak yas tutma uygulaması görülmektedir.

Saç keserek yas tutma uygulamasının ise Hun Türklerinden beri var olduğu görülmüştür. Tarihin en eski Türk topluluklarından beri uygulanan bu yas tutma biçimi, Kıbrıs Türklerinde de görülmektedir. Sülücük masalında annenin saçını başını yolması, babanın sakalını yolması uygulamaları, Türklerin saç keserek yas tutma biçiminin bir yansımasıdır. Yine Sülücük masalında karganın kendi tüylerini yolarak yas tutması, insanların yas tutma biçimi olan saç, sakal yolma eyleminin doğadaki hayvanlara yansıması olarak kabul edilebilir.

Farklı kültürlerde olduğu gibi, Türk kültüründe de insanların kendilerine zarar vererek yas tutma eylemi, acının boyutlarını göstermektedir. Kıbrıs masallarına bu durumun yansımasını, Dudu ile Kumru masalında görmekteyiz. Dudu ile Kumru masalında kadının kocasının ölmesinden sonra kendisini öldürmesi, yaşanan acının boyutunu ortaya koymaktadır. Topal Arı masalında da olduğu

⁵⁵ Gökçeoğlu, s. 287.

⁵⁶ Gökçeoğlu, s. 286.

gibi padişahın oğlunun ölümünden sonra yemeden içmeden kesilmesi, acısını kendisine zarar verecek şekilde dindirmeye çalışmasından kaynaklanmaktadır.

Masallarda yas eylemini sadece insanlara ait bir unsur olarak ortaya çıkmadığı görülmektedir. Masalların olağanüstülükler barındırma hususiyeti burada kendini göstermektedir. Sülücük masalı bu durumun en güzel örneğidir. Çeşmenin, ağacın, karganın Sülücük'ün ölüm haberini almalarıyla beraber insan gibi yas tutmaya başladığı görülür. Yas tutan bu nesneler yine kendi işlevlerini yitirecek şekilde yas tutmaktadır. Bu da insan olsun veya olmasın acının kendine zarar vererek dışa vurulmasıyla hafifleyeceği inancını oluşturmuştur.

İnsanlar, kimi zaman acılarını büyüterek yaşamayı seven varlıklardır. Bu durum, insanoğlunun canını yakan bir acıyı hissettiği andan itibaren, o acıyı daha farklı bir acıyla bastırarak o anki durumunu bastırmaya çalışması olarak düşünülebilir. Bu da masallardan tanıklayacak olursak Dudu ile Kumru masalı örnek olarak verebilir. Kadın, kocasının ölmesiyle hissettiği o derin acıyı, kendisini öldürerek dindirmeye çalışmaktadır.

Çalışmada elde edilen verilerden hareketle masallar, toplumun bir parçası olma hususiyetini taşımaktadır. Kurmaca metinler olarak görülen masalların en büyük kaynağı insanın günlük hayat içerisinde karşılaştığı bütün olgulardır.

Kaynakça

Basılı Kaynaklar

Gökçeoğlu, Mustafa. *Kıbrıs Türk Halk Bilimi Masal Coğrafyamız I: Toplu Masallar I – He Babam De Babam*. Gökçeoğlu Yayınları. Lefkoşa 2005.

Gökçeoğlu, Mustafa. *Kıbrıs Türk Halk Bilimi Masal Coğrafyamız II: Toplu Masallar II – Ay Oğlum Ayan Oğlum*. Gökçeoğlu Yayınları. Lefkoşa 2005.

Sakaoğlu, Saim. *Kıbrıs Türk Masalları* (Çocuk Kitapları Dizisi: 48). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Ankara 1986.

Tekman, M. Şinasi. *Kıbrıs Türk ‘Mesel’ Dizisi No.3: Gülperi Civan Hanım*. Ertuğ Yayınları. Lefkoşa 2004.

Balcı, Fatih. *Kuzey Kıbrıs Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri ve Bunlara Bağlı İnanışlar*. Hiperyayın. İstanbul 2019.

Peler, Gökçe. Y. *Ölümlerle ilgili bazı âdetler bağlamında Kıbrıs Türklerinin etnik kökeni üzerine düşünceler* 2. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi (Cilt 3, ss. 51–64), Antalya 2018.

Peler, Gökçe. Y. *Türklerin Kıbrıs’a Yerleşme Aşamaları*. Kıbrıs’ın Asyalı Geçmişi (pp.370-391). Hiperyayın. İstanbul 2023.

Alasya, H. Fikret. *Tarihte Kıbrıs*. Kıbrıs Türk Kültür Deneği Genel Merkezi, Lefkoşa 1988.

Gözlü, Ahmet. *Kıbrıs Eskiçağı ve Jeopolitiği*. Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya 2011.

Gökdemir, Gönül. *Kıbrıs Türk kültüründe masal geleneği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2008.

Ercilâsun, A. Bican. (Ed.) *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü* (Cilt I–II, s. 562–563). Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.

Türk Dil Kurumu (TDK). *Türkçe sözlük* (10. basım, s. 1349). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.

Boratav, Pe. Nail. *100 soruda Türk halk edebiyatı*. Gerçek Yayınevi, İstanbul 2000.

Tryjarski, Edward. *Türkler ve ölüm: Geçmişten bugüne Türklerde ölüm kültürü*. (Hafize. Er, Çev.). Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2012.

Roux, Jean-Paul. *Eskicağ ve Ortaçağ Altay Türklerinde Ölüm*. Kabalcı Yayınları, İstanbul 1999.

Durmuş, İlhami. *İskitler (Sakalar)*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1993.

İnan, Abdülkadir. *Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntıları*. Makaleler İncelemeler I içinde. Türk Tarih Kurumu, Ankara 1998.

Ergin, Muharrem. *Dede Korkut Kitabı I*. Boğaziçi Yayınları, Ankara 1989.

Divitçioğlu, Sencer. *Kök Türkler (Kut, Küç ve Ülüg)*. Ada Yayınları, İstanbul 1987.

Şeşen, Ramazan. *Onuncu Asırda Türkistan'da Bir İslam Seyyahı İbn Fazlan Seyahatnamesi*. Bedir Yayınevi, İstanbul 1975.

Küçük, M. A. *Geleneksel Türk dini inanışlarında 'ölüm ve sonrası' ile ilgili uygulamalara genel bir bakış*. İçinde M. Ünal & M. Argunşah (Ed.), *Prof. Dr. Harun Güngör'e Armağan* (ss. 283–296). Kesit Yayınları. Kayseri 2010.

Kaya, Doğan. *Türk Dünyası Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*. Akçağ Yayınları, Ankara 2007.

Bozok, Emrah. *Türk Kültüründe Bir Ceza Söylemi Olarak Sakal Kesmek İfadesi*. Cumhuriyet'in Yüzüncü Yılında Süer Eker Çağdaş Türkolojinin İzinde. Haz. Ülkü Çelik Şavk, Jala Garibova, Dilek Ergönenç, Gökçe Yükselen Peler, Mustafa Durmuş, Emrah Bozok, Selcen Koca. Grafiker Yayınları. Ankara 2023.

Güngör, Harun/ Argunşah Mustafa. *Gagauz Türkleri (Tarih–Dil–Folklor ve Halk Edebiyatı)*. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara 1991.

Kalafat, Yaşar. *Doğu Anadolu'da eski Türk inanışlarının izleri*. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. Ankara 1995.

Yılmaz, Reha. *Kültürler kavşağı Dağıstan'da aile içi ilişkiler*. Milli Folklor Dergisi. Ankara 1999.

Çevrim İçi Kaynaklar

Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>. (Son erişim tarihi: 04.10.205).